

debatt@klassekampen.no
KRONIKK & DEBATT

« Gateopptøyene i Oslo knyttet til demonstrasjoner og protester mot situasjonen i Gaza har vært en tankevekker. Det mest positive er at opptøyene har ført til gode debatter og fornyet dialog mellom innvanderungsdom og norske myndigheter, inkludert politiet.

Ingelin Killengreen. Kronikk, side 21. ▶

Obama kan bli en av presidentene som snur USAs historiske kurs.

Men hvor er Rexford?

Erik S. Reinert

KRON & MYNT

Det er ikke vanskelig å være begeistret over Obama. Han står foran en formidabel oppgave, og har muligheten til å bli en av de presidentene som virkelig har snudd USAs historiske kurs, som Abraham Lincoln og Franklin Roosevelt. Han har også deres oratoriske dyktighet. Vi kan se for oss Obama som gjennom sin retorikk langsomt vrir amerikanernes virkelighetsforståelse på samme måte som Roosevelt gjorde det med sine berømte konversasjoner foran peisen (*fireside chats*). Vrir ideologien vekk fra en skjebnelignende tro på markedet til en forståelse av at det faktisk var da menneskeheten holdt opp å tro på skjebnen (Webers *Entzauberung*) at sivilisasjonen ble skapt. Men noe mangler. Lincoln hadde et helt kobbelt av amerikanske økonomer bak seg i sin industrialiseringsstrategi: En høy lønnsstrategi skulle forhindre at industrialiseringen skapte den samme fattigdommen som i England. Nordstatenes industrialiseringsstrategi, med midlertidig toll, stod i sterk kontrast til sørstatenes frihandel og slaveøkonomi. Lincolns tollpolitikk var i høyeste grad en teknologipolitikk: fra null toll på råvarer økte tollsatsene med stigende bearbeidelsesgrad og teknologisk kompleksitet. Dette fortsatte inntil USA var konkurransedyktig på verdensmarkedet.

Lincolns «nordstatsøkonomer» vant kampen mot «sørstatsøkonomene». Med Roosevelts *New Deal* etter krisen i 1929 ble det igjen en konfrontasjon mellom

ILLUSTRASJON: KNUT LØVÅS KNUGUNN@ONLINE.NO

lønninger som andel av bruttonasjonalproduktet på bekostning av fortjenesten. Bøndene i USA derimot opplevde et prisfall på sine varer på 70 prosent i forhold til industrivarene. Løsningen ble at landbruket måtte få lignende mer på industrien: bøndene måtte få mer markedsrett. Derfor oppstod landbruksamvirke og derfor er de landbruksprodukter vi kjøper fra USA, som rosiner og mandler, den dag i dag produsert av lovlig monopol.

I mekanikken finnes det hjul med sperrehaker, som bare kan gå én vei, ikke i revers. Fagforeningene skapte en slik mekanisme i økonomien. Problemet med dagens krise er at denne mekanismen ser ut til å være brutt, vi ser allerede sterkt fallende lønninger i Baltikum.

Dette vil kunne gjøre krisen meget lang ved å skape en selvforsterkende nedadgående spiral med fallende lønninger og fallende etterspørsel. Det kan lett vise seg at regjeringens avgjørelse om å godta EUs tjenstedirektiv kan representere en like fatalt dårlig timing som den å øke andelen av aksjer i oljefondet, på bekostning av obligasjoner, rett før finanskrisen traff oss.

Mellom Berlinmurens fall og Finanskrisen døde «nordstatsøkonomene» nærmest ut da sosialdemokratiets økonomiske forståelse sakte ble nyklassisk økonomi. På det mest ekstreme fikk vi en markedstro som lignet en gjenoppstandelse av skjebnetroen, en slags

Wiederverzauberung av verdensbildet. Bare vi holdt fingrene av fatet og fjernet alle reguleringer i økonomien ville vi få 'spontan orden'.

Finanskrisen ga oss et meget dyrt 'spontan kaos'. De som ikke forstod hvorfor finansmarkedet krever reguleringer, men nå forstår det, vil raskt også kunne komme til å forstå hvorfor vi trenger fagforeninger og hvorfor landbruket – både i USA og Europa – fikk danne monopolignende samvirkeorganisasjoner.

Som Guvernør på Puerto Rico fra 1941 til 1946 fortsatte Tugwell typiske prosjekter for «nordstatsøkonomer»: jordreform og industrialisering. Puerto Ricos Operation Bootstrap ble en inspirasjonskilde for Latin-Amerikas industrialisering etter 2. Verdenskrig.

Obama har uten tvil de beste hensikter og USA trenger uten tvil en *New Deal*. Problemet er at Obama synes å være omgitt av «sørstatsøkonomer» som Larry Summers. Det blir stadig klarere at det ikke er tilstrekkelig å lempe store summer inn i finansøkonomiens svarte hull. Husholdningenes lave kjøpekraft kombinert med industriens manglende konkurransedyktighet vil kreve et valg mellom å senke reallønningene – slik vi i dag ser det skje i Baltikum – eller å gå drastisk inn i realøkonomien, blant annet gjennom proteksjonisme. Men hvor er den nye Rexford Tugwell?

Erik S. Reinert, siviløkonom/sosialøkonom og seniorrådgiver i Norsk Institutt for Strategiske Studier (NORISS) ESR@nifo.no

Økonomene Peder Martin Lysestøl, Erik S. Reinert, Marianne Marthinsen og Heikki Holmås skriver onsdager i Klassekampen. Radikalt økonominettverk finner du på www.okonominettverket.no.

«Det er ikke tilstrekkelig å lempe store summer inn i finansøkonomiens svarte hull»

samme type økonomer. Igjen vant «nordstatsøkonomene» som forstod at i krisetider er det synlige, og ikke usynlige, hender som skaper orden. Den mest berømte av Roosevelts økonomer var Rexford Tugwell (1891-1979), også kalt «Red Rex».

Krisen i 30-årene førte til arbeidsløshet, men de industriarbeiderne i USA som beholdt jobben beholdt stort sett lønningene. Dette holdt etterspørselen oppe. I USA på 30-tallet steg faktisk

PÅ TEPPE

EU-nytt
 LO Aktuelt beskriver regjeringens krisepolitikk: **Stillaser er hva statsminister Jens Stoltenberg ønsker skal kjennetegne denne regjeringen. Derfor skal Norge bruke mer enn andre EU-land for å motvirke økt ledighet.**
 Vi aner her et anstrøk av ønsketenkning.

To tanker
 VG intervjuer Lars Sponheim, som (til en forandring) **knuser borgerlig regjeringsdrøm.**
 Dagsavisen intervjuer Lars Sponheim, der **han ser på seg selv som en meglar mellom Høyre og KrF for å redde det borgerlige alternativet.**
 Det er dette som kalles å ha **to tanker i hodet samtidig.**

Mangfoldig

Spesiell
 Overskrifter i Aftenposten om Nasjonalmuseets nye sjef Audun Eckhoff: **Sorterte tomflasker i matbutikken. Nyansatt museumsdirektør med spesiell jobbfortid.**
 – Du skal ikke kunne metrene unna Aftenpostens hovedinnlegg, eller mange t-banestopp øst for eplehagene i bærumsforstedene, før det ikke er så spesielt å ha jobbet i matbutikk i unge år, bemerket årvaaken leser.

Jobbet!!!

Stjernetupp
 Ishockeylaget Stjernen er i harnisk etter å ha blitt fratatt 15 poeng på grunn av elendig økonomi.
 – **Vi føler dette er skikkelig urettferdig og et spark langt under beltestedet,** sier Stjernens styreleder Lars Joramo til NRK.
 Et tupp i leggen, da kanskje.